

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعيات
برنامه ماستري فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

جرايم عسکري در فقه اسلامی و قوانین افغانستان

(رساله ماستري)

محصل: قاري محمد انس "رشاد"
استاد رهنما: دكتور نجيب الله "صالح"

سال: ۱۴۰۴ هـ ش - ۱۴۴۸ هـ ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات
برنامه ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

جرایم عسکری در فقه اسلامی و قوانین افغانستان

(رساله ماستری)

محصل: قاري محمد انس "رشاد"
استاد رهنما: دكتور نجيب الله "صالح"

سال: 1404 هـ. ش - 1448 هـ. ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

معاونیت علمی

امريت برنامه های فوق لیسانس

پوهنځی شرعيات و قانون

برنامه ماستری فقه و قانون

تصديق نامه

محترم (قاری محمد انس) ولد (دین محمد) دارنده ID نمبر: SH-MSF-S1401-927 محصل
دور (دسم) فقه و قانون که رساله ماستری خویش را تحت عنوان:

(جرائم عسکری در فقه اسلامی و قوانین افغانستان)

به تاریخ ۹/۱۶/۱۴۰۴ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم
مستحق ۹۰ (نمره به عدد) ذود پور (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال
خواهیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	مصلوبیت	امضاء
۱	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالملک ثاقب	عضو هیات	
۳	دکتور نجیب الله صالح	استاد رهنا و رئیس جلسه	

معاون علمی

امر برنامه های فوق لیسانس

خلاصه

جرایم عسکری عبارت است از قصور نظامیان در حفظ انضباط و تخلف از وظایف که به مناسبت شغل به آنها محول شده است. جرائم عسکری به تاسی از احکام مواد یکصد و بیست و دوم و یکصد و سی و چهارم قانون اساسی افغانستان به منظور تنظیم اجراءات مربوط به کشف تحقیق و رسیدگی جرایم وظیفوی منسوبین نظامی قوای مسلح (قطعه‌ی ملی) وضع گردیده است. جرایم عسکری شامل جرایم علیه قابلیت و احضارات محاربوی قوای مسلح، دسپلین و انضباط در انجام خدمت عسکری می باشد. جرایم عسکری بخشی از جرایمی هستند که در جامعه و توسط قشر خاصی که به آنها نظامی یا عسکر اطلاق می شود، ارتکاب می یابد. توجه ویژه فقه اسلامی و مقنن افغانستان چه در قانون جزای عسکری و چه در کد جزای ۱۳۹۵، جرایم عسکری بر هیچکس پوشیده نیست. به وجود آوردن دستگاه عریض و طویل و محاکم خاص رسیدگی به جرایم عسکری، اهمیت این موضوع را دو چندان می نماید. با روی کار آمدن دولت انتقالی و پس از آن انتخابی و درگیری کشور با انواع و اقسام تهدیدات و ناامنی‌ها و به ویژه جنگ های دهه های اخیر، ناخود آگاه مسئولین امور را به توسعه نهادهای نیروهای دفاعی و امنیتی وا داشت. به وجود آمدن چندین نوع نیروی مسلح با نام های مختلف پس از روی کار آمدن دولت انتخابی، خود به خود به میزان جرایم و حجم و تنوع آن به گونه چشمگیری تأثیر گذاشت. هدف از انجام این تحقیق بررسی و تبیین این که جرایم عسکری در فقه اسلامی و قانون افغانستان می باشد. سوال اساسی که در این تحقیق مطرح می گردد عبارت است از جرایم عسکری در فقه و قانون افغانستان چگونه پیش بینی شده است؟ در پاسخ به سوال چنین فرض می گردد که فقه اسلامی در رابطه با موضوع جرایم عسکری توجه بیشتری داشته که در کتب سیر الکبیر اثر از امام محمد بن حسن امام محمد شیبانی (رحمه الله) و کتاب الموسوعه الفقهیه الکویتیه که در وزارت حج و اوقاف کویت ترتیب شده، ذکر شده است؛ و همین طور حقوق جزای افغانستان نیز توجه مبذول داشته و مقنن در کد جزا مصوب ۱۳۹۵، و قانون جرایم عسکری افغانستان به این موضوع پرداخته است. در آخر نتیجه ای که میتوان از این تحقیق بدست آورد مأموریت و مسؤولیتهای خاص نیروهای مسلح موجب شده است تا از حقوق انضباطی خاصی پیروی کنند که با حقوق انضباطی و اداری دیگر بخشهای اعمال حاکمیت دولت، تفاوت اساسی دارد. این حقوق انضباطی محافظی، تابع قوانین و مقررات جزایی مخصوصی است که از آن به حقوق

جزای نظامی تعبیر می‌شود. جرایم عسکری شامل جرایم علیه قابلیت و احضارات محاربوی قوای مسلح، دسپلین و انضباط در انجام خدمت عسکری می‌باشد. (محکمه نظامی) یا (محکمه عسکری قطعه ی ملی افغانستان) به مفهوم محکمه است که مطابق به ماده 122 قانون اساسی افغانستان و قانون جرایم عسکری جهت بررسی نقض دسپلین و قوانین نظامی با در نظر داشت قواعد و مقررات که باید به اساس این قانون وضع گردند، ایجاد می‌شود. «محاکمه نظامی» بمفهوم طرزالعمل های قبل از محکمه، در جریان محاکمه و بعد از محاکمه در قضایای مربوط به محاکم عسکری قطعه ی ملی افغانستان می‌باشد، محاکمه نظامی عبارت از بررسی اجرائیوی دسپلینی منحصر به قطعه ی ملی افغانستان می‌باشد. افسران، خورد ضابطان قطعه و مکتبی، طلاب موسسات تعلیمی نظامی، سربازان و سایر اشخاص که قوای مسلح را در محاربه همراهی می‌کنند.

فهرست مطالب

عناوین

صفحات

Error! Bookmark not defined. مقدمه

طرح تحقیق

Error! Bookmark not defined. الف: تبیین مسأله

Error! Bookmark not defined. ب: اهمیت و ضرورت تحقیق

Error! Bookmark not defined. ج: اسباب اختیار موضوع

Error! Bookmark not defined. د: اهداف تحقیق

Error! Bookmark not defined. ز: سوالات تحقیق

Error! Bookmark not defined. ح: فرضیه‌ی تحقیق

Error! Bookmark not defined. س: پیشینه‌ی تحقیق

Error! Bookmark not defined. ط: نوع تحقیق

Error! Bookmark not defined. ع: روش و ابزار تحقیق

Error! Bookmark not defined. و: موانع تحقیق

Error! Bookmark not defined. هـ: سازماندهی تحقیق

فصل اول

مفاهیم و کلیات

Error! Bookmark not defined. مبحث اول: مفاهیم

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: تعریف جرم

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: شرح اصطلاحات تحقیق

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: جرایم عسکری

Error! Bookmark not defined. صلاحیت محاکم در جرایم عسکری

Error! Bookmark not defined. استرداد مجرمین عسکری در فقه و قانون

not defined.

Error! Bookmark not defined. مبحث دوم: کلیات

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: پیشینه‌ی تاریخی جرایم عسکری

not defined.

Error! مطلب دوم: ضابطه تشخیص جرایم عسکری و فواید آن

Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: جرایم عسکری و عادی

defined.

فصل دوم

جرایم خاص عساکر

مبحث اول: بررسی جرایم خاص عساکر علیه تمامیت جسمانی و

Error! Bookmark not defined. معنوی اشخاص

مطلب اول: جرایم خاص نظامیان علیه تمامیت جسمانی اشخاص
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: جرایم علیه تمامیت معنوی اشخاص.....
Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: جرایم علیه امنیت کشور.....
Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: جرایم خیانت عساکر به کشور.....
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: جرایم جاسوسی عسکری.....
Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم: بررسی جرایم تخلف از تکالیف نظامی توسط

نظامیان.....
Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: جرم فرار عسکری.....
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: غیابت خودسرانه عسکر در جنگ...
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: عدم اطاعت.....
Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: تخلفات ترافیکی و ترانسپورتنی نظامیان....
Error! Bookmark not defined.

فصل سوم

محاكم عسکری و مجازات در آن

مبحث اول: مجازات در محاکم عسکری.....
Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تخفیف مجازات حبس در محاکم عسکری.....
Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: تخفیف سایر مجازات.....
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: تبدیل مجازات حبس و یا اسباب سقوط حبس.....
Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: محاکم عسکری مقایسه ای.....
Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: رجوع محاکم عسکری به عرف.....
Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: محاکم خاص.....
Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم: صلاحیت های قومندان نظامی در وضع مویدات

تأدیبی.....
Error! Bookmark not defined.
مبحث چهارم: انواع مجازات در فقه اسلامی و قانون

افغانستان.....
Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: حدود، قصاص و تعزیرات.....
Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: حدود و تعزیرات در روشنی فقه.....
Error! Bookmark not defined.

مبحث پنجم: مؤیدات و جزاها مطابق با فرامین، احکام و
هدایات عالیقدر شیخ الحدیث امیرالمومنین الحاج ملا هبت الله

Error! Bookmark not defined. آخندزاده (حفظه الله) برای عساکر

مبحث ششم: پرداخت دیت عسکر در صورتی که کسی قتل نماید
Error! Bookmark not defined.

فصل چهارم
رسیدگی به جرایم عسکری

Error! Bookmark not defined. طرح مطلب

Error! مبحث اول: حدود و صلاحیت های محاکم عسکری
Bookmark not defined.

Error! مطلب اول: حدود صلاحیت محاکم عسکری ابتدائیه
Bookmark not defined.

Error! مطلب دوم: حدود و صلاحیت محاکم عسکری استیناف
Bookmark not defined.

مطلب سوم: حدود و صلاحیت محاکم عسکری در مرحله تجدید
Error! Bookmark not defined. نظر

Error! Bookmark not defined. مبحث دوم: فلسفه و احکام محاکم عسکری
not defined.

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: فلسفه وجودی محاکم عسکری
defined.

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: احکام محاکم عسکری
نتیجه گیری 6

Error! Bookmark not defined. پیشنهادات

Error! Bookmark not defined. فهرست آیات قرآنی

Error! Bookmark not defined. فهرست احادیث

Error! Bookmark not defined. فهرست اعلام

مآخذ 8

الف) کتب 8

ب) قوانین 11

د) سایت های اینترنتی 12

نتیجه گیری

نتایجی که از این تحقیق بدست آمده است قرار ذیل بیان می گردد:

1. جرایم عسکری عبارت است از قصور نظامیان در حفظ انضباط و تخلف از وظایف که به مناسبت شغل به آنها محول شده است. جرائم عسکری به تاسی از احکام مندرج مواد یکصد و بیست و دوم و یکصد و سی و چهارم قانون اساسی افغانستان به منظور تنظیم اجراات مربوط به کشف تحقیق و رسیدگی جرایم وظیفوی منسوبین نظامی قوای مسلح (قطعه ی ملی) وضع گردیده است.
2. مأموریت و مسؤولیت های خاص نیروهای مسلح موجب شده است تا از حقوق انضباطی خاصی پیروی کنند که با حقوق انضباطی و اداری دیگر بخش های اعمال حاکمیت دولت، تفاوت اساسی دارد. این حقوق انضباطی محافظی، تابع قوانین و مقررات جزایی مخصوصی است که از آن به حقوق جزای نظامی تعبیر می شود.
3. جرایم عسکری شامل جرایم علیه قابلیت و احضارات محاربوی قوای مسلح نظر، دسپلین و انضباط در انجام خدمت عسکری می باشد. (محکمه نظامی) یا (محکمه عسکری قطعه ی ملی افغانستان) به مفهوم محکمه است که مطابق به ماده 122 قانون اساسی افغانستان و قانون جرایم عسکری جهت بررسی نقض دسپلین و قوانین نظامی با در نظر داشت قواعد و مقررات که باید به اساس این قانون وضع گردند، ایجاد میشود.
4. «محاکمه نظامی» بمفهوم طرزالعمل های قبل از محکمه، در جریان محاکمه و بعد از محاکمه در قضایای مربوط به محاکم عسکری قطعه ی ملی افغانستان میباشد، محاکمه نظامی عبارت از بررسی اجرائیوی دسپلینی منحصر به قطعه ی ملی افغانستان میباشد. افسران، خورد ضابطان قطعه و مکتبی، طلاب موسسات تعلیمی نظامی، سربازان و سایر اشخاص که قوای مسلح را در محاربه همراهی می کنند.
5. امنیت و قوام نظام یک جامعه وابسته به تشویق و پاداش نیکوکاران و تنبیه و کیفر هنجارشکنان و متخلفان از قانون است. مکتب حیات بخش اسلام با برنامه های تربیتی و اخلاقی و خودسازی از سویی، و اصلاح محیط از سوی دیگر، عوامل و زمینه های جرم و گناه را از بین می برد و از وقوع هنجارشکنی و ظلم و جنایات پیش گیری می کند.

هرچند عموماً افراد در جامعه اسلامی یا از تربیت والای انسانی و اسلامی برخوردارند و یا دست کم تحت تأثیر محیط جامعه دینی قرار دارند، ولی در عین حال، همواره هستند عده ای که هنجارهای یک جامعه دینی را برنمی تابند و از هر فرصتی سوء استفاده می کنند و دست به قانون شکنی و تجاوز به حقوق دیگران می زنند آنها نیز از طریق مشروعیت مجازات تعزیری مورد محاکمه قرار گرفته و مجازات می شوند. اسلام برای درمان این علف های هرز و افراد نابهنجار جامعه، علاوه بر مجازات و عقاب شدید اخروی، در همین سرا نیز قوانینی جزایی مقرر داشته است تا این عده از بیم مجازات، مرتکب جرایم و جنایات و اعمال خلاف قانون نشوند و در نتیجه، نظم و آرامش و تبعیت از هنجارهای دینی و اجتماعی برقرار شود. و از سوی دیگر اکنون همه کشور ها قوانینی برای کنترل جرایم در جامعه ایجاد نموده اند تا از طریق آن بتوانند کنترل عدالت و نظم اجتماع و ثبات را حفظ نموده و سبب ترقی و پیشرفت سایر موارد رسید.

6. با بررسی این موارد قوانین تعزیری و مواضع شرعی برای کنترل جرایم نظامی نیز ایجاد شده است تا با بررسی و مجازات مجرمین نظامی بتوانند دایره نظام افغانستان را حفظ نمایند و بهترین عمل تصویب قوانین جزایی نظامی می باشد که در حقیقت چهارچوب عملکرد نظامیان را مشخص می نماید که افغانستان دارای دو قانون اساسی در این راستا و به شکل فرعی در قوانین نیز اشاره نموده است که مهمترین ماهیت آن بررسی همه جانبه عملکرد بخش های نظامی، دفاع از سرحدات و نوامیس افغان ها، حفظ اقتدار دولت و دفاع اجتماع در برابر مجرمین پنداشته می شود.

مآخذ

- (1) قرآن کریم
الف) کتب
- (2) احرار، محمد احرار، خارنوال و وکیل مدافع در دعوی جزائی، پوهنتون کابل و انجمن وکلای مدافع افغانستان، 1386.
- (3) اردبیلی، محمد علی؛ حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان، 1382، چاپ اول،
- (4) اصغر افتخاری، مراحل بنیادین و اندیشه در مطالعات امنیتی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، 1381.
- (5) افضل، عبدالواحد، اصول محاکمات مدنی در حقوق افغانستان، کابل: موسسه انتشارات عرفان 1393.
- (6) المجالی، قاضی دکتر سمیع عبدالقادر، شرح قانون العقوبات العسکری.
- (7) ابراهیم بن علی بن محمد بن فرحون المالکی، 799، تبصره الحکام فی اصول الاقضیه، مکتبه کلیات الازهریه القاهره.
- (8) ابن ابی جمهور، عوالی اللئالی العزیزیه فی الاحادیث الدینیه، چاپ مجتبی عراقی، قم / ۱۹۸۳-۱۹۸۵.
- (9) ابن اثیر، النهایة فی غریب الحدیث والاثیر، چاپ طاهر احمد زاوی و محمود محمد طناحی، قاهره ۱۳۸۳-۱۳۸۵.
- (10) ابن باز، امام عبدالعزیز، فتوی ابن باز، مکتبه شامله، 1430.
- (11) امام مالک، موطا: کتاب الاقضیه، باب القضاء.
- (12) الهام، غلام حسین، حقوق جزای نظامی، نشر دادگستر، تهران، چاپ اول، 1389.
- (13) ابن منظور، محمد ابن مکرم، لسان العرب، بیروت، دارالفکر، چسوم، سال 1414 هـ.
- (14) ابوالفرج، عبدالرحمن بن احمد بن رجب الحنبلی، جامع العلوم والحکم، دارالمعرفت البیروت، طبع اول.
- (15) ابو عبدالله بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح بخاری، ناشر: دار ابن کثیر (رحمه الله)، بیروت، چاپ سوم؛ سنن الترمزی، الباب سوره الممتحنه.
- (16) امام محمد شیبانی (رحمه الله)، محمد بن حسن، سیر الکبیر.
- (17) ابن حنبل، الامام احمد، مسند احمد، ناشر: موسسه الرساله، بی جا، ۱۴۱۶.

- (18) ابن محمد الشوكاني، محمد بن علي، نيل الاوطار، باب وجوب طاعه الامراء في غير معصيه، ادارلطباع المنيريه.
- (19) الكآساني، علاء الدين، بدايع الصنايع، كتاب الحدود: فصل و اما قدر التعزير: بدايع في ترتيب الشرايع، ناشر "دارالكتاب العربى"، ١٩٨٢.
- (20) بكاريا، سزاره، رساله جرايم و مجازات ها، چاپ دوم، ترجمه: محمدعلي اردبيلي، دانشگاه شهيد بهشتي، ١٣٧٤.
- (21) بخارى، محمدبن اسماعيل، صحيح البخارى، نشر: دارالطوق النجات، 1422،
- (22) جعفري، عبدالرضا، رهنمودهای عمل پیشگیری از جرم، میزان، چاپ اول. ١٣٩٠،
- (23) حبيبي، ضامن علي، جرايم برضد امنيت و آسایش عمومی در حقوق جزایی افغانستان، انتشارات مقصودي، چاپ اول، خزان 1391.
- (24) حبيبي، ضامن علي، جرايم برضد امنيت و آسایش عمومی در حقوق جزایی افغانستان، ص 112، انتشارات مقصودي، چاپ اول، خزان 1391.
- (25) حبيبي تبار، جواد؛ نهاد دادسرا، قم، گام به گام، چاپ اول، ١٣٨١.
- (26) حكيم ابو محمد الياس بن يوسف بن زكى اين مويد نظامی مشهور به نظامی گنجوی: منظومه خسرو شیرین، تصحيح: برات زنجانی، چاپ اول، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ١٣٧٦.
- (27) داریوش آشوری، دانشنامه سیاسی، (تهران: انتشارات مروارید، 1373).
- (28) دانش، تاج زمان، مجرم کیست و جرم شناسی چیست، تهران: سازمان انتشارات کیهان، 1368.
- (29) رسولی، محمد اشرف، حقوق جزای عمومی، چاپ اول، کابل: نشر واژه، 1396.
- (30) رضوی، محمد؛ حقوق کیفری نیروهای مسلح، تهران، انتشارات دانشگاه علوم انتظامی ناجا، 1386، چاپ اول.
- (31) الزهيلي، وهبه، الفقه الاسلامی و ادلته، دارالفکر، محل نشر: دمشق سوریه، سال نشر: 1409 ه ق 1989 میلادی

- (32) زیدان، عبدالکریم، الوجیز فی شرح القواعد الفقهیه فی الشریعه اسلامیة.
- (33) زرکلی، خیر الدین الزرکلی، الاعلام قاموس تراجم اشهر الرجال والنساء من العرب والعجم والمستعمرین والمستشرقین، دارالعلوم الملايين بیروت، لبنان، طبع ششم سال: 1984م.
- (34) زراعت، عباس، شرح قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) جلد اول، چاپ دوم، کاشان، نشر فیض ۱۳۷۴.
- (35) دار قطنی، علی بن عمر أبو الحسن الدارقطنی البغدادي، دار المعرفة بیروت، 1386 - 1966.
- (36) سید سابق، متوفی 1420 هـ ق، فقه السنه، دارالفکر بیروت.
- (37) صانعی، پریرز، حقوق جزای عمومی. تهران: طرح نو. ۱۳۸۲
- (38) ضیاء فرسیو، حقوق نظامی، چاپخانه ارتش، بی‌تا،
- (39) طاهری نسب، سید یزداله، تعدد و تکرار جرم در حقوق جزا، تهران: دانشور. ۱۳۸۱.
- (40) عادل، جگرن محمد فاضل، صلاحیت های قوماندان در رسیده گی به تخلفات و جرایم، وزارت دفاع دولت اسلامی افغانستان، ستر درستیز، دیپارتمنت قوانین عسکری، 1397.
- (41) عبدالکریم بی آزار شیرازی، رساله نوین، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1371، چاپ چهارم.
- (42) عبدالله بن احمد بن قدامه المقدسی ابو محمد، المغنی، ناشر: دارالفکر بیروت، طبع اول، 1405، کتاب الجهاد.
- (43) عثمانی، مولانا مفتی محمد تقی، فقهی مقالات،.
- (44) عزالدین عبدالعزيز بن عبدالسلام، قواعد الاحکام فی مصالح الانام، مکتبه الکلیات الازهریه القاہره، 1411، ترجمه: عباسعلی محمودی، زیان زندان، تهران: انتشارات حقوقی ۱۳۸۱.
- (45) عوده، عبدالقادر، التشريع الجنایی الاسلامی مقارنا بالقانون الوضعی، بیروت: دارالکتاب العربی، بی تا.
- (46) عرفان زرندي، مقاله محاربه یا قطع الطريق از دیدگاه فقه حنفی، مجله فقه و حقوق، سال هفتم، شماره 28، تابستان 1402،

- (47) فیلیپ - استوکز، مقدمه بر امنیت ملی افغانستان، مترجم مصطفی - حسین زاده، کابل: مطبعه اکبر 1393.
- (48) القریشی الدمشقی، ابوالفدا اسماعیل بن عمر بن کثیر، تفسیر ابن کثیر (رحمه الله).
- (49) القریشی الدمشقی، ابوالفدا اسماعیل بن عمر بن کثیر، البدایه و النهایه،
- (50) القزوینی، ابن ماجه محمد بن یزید أبوعبدالله، سنن ابن ماجه، ناشر: دار الکفر - بیروت
- (51) الممیر، محمود؛ شرح قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، تهران، نشر دادگستر، 1386، چاپ دوم.
- (52) محسنی، مرتضی، دوره حقوق جزای عمومی ۳، چاپ دوم، تهران، نشر گنج دانش، ۱۳۷۵.
- (53) محمد صالح ولیدی، بایسته های حقوق جزای عمومی (تهران: انتشارات خورشید، 1382).
- (54) محمد صالح ولیدی، حقوق جزای عمومی، تهران، داد، چاپ دوم. 1373،
- (55) محمدعلی اردبیلی، حقوق جزای عمومی، نشر میزان، جلد اول و دوم، چاپ ششم. ۱۳۸۵،
- (56) مهدی، کی نی، جامعه شناسی جنائی، تهران: سازمان انتشارات کیهان، 1346.
- (57) هوشنگ شامبیاتی، حقوق جزای عمومی، تهران: انتشارات ژوبین، 1380.
- (58) یاری، مجتبی؛ حقوق جزای نظامی، تهران، نشر میثاق عدالت، 1383، چاپ اول.

(ب) قوانین

- (59) قانون اساسی.
- (60) قانون پولیس.
- (61) قانون جرایم عسکری.
- (62) قانون محاکم عسکری.
- (63) قانون اجراءات جزائی.
- (64) کُد جزا
- (65) قانون تشکیل و صلاحیت های محاکم خاص.
- (66) فرامین احکام و هدايات عاليقدر شيخ الحديث اميرالمومنين الحاج ملا هبت الله آخندزاده (حفظه الله) ، نشر: 2 ذوالقعدة الحرام سال 1444 هـ ق 1 جوزا سال 1402 هـ ش، نمبر مسلسل: 1432

(د) سایت های اینترنتی

1) صدیق الله ساحل، امنیت ملی افغانستان، 1390، ص 2، قابل دسترس در <http://www.google.com>

2) نوشته شده در سه شنبه ۱۳۹۱ ساعت 16: 35 توسط سید کریم؛ رک: <http://seyedkarim.blogfa.com/post/26>

3) سیوطی، جلال الدین، اسباب نزول آیات قرانکریم، تحقیق: عبدالرزاق المهدی، ترجمه: عبدالکریم راشد، بی تا، بی نا، سایت: www.aqeedeh.com

4) www.anywhere.demon.co.uk/treason.htm